

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 14 mars 1922 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av strafflagen för krigsmakten.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 144, som behandlats av första lagutskottet, har herr Vennerström hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån den för krigsmakten gällande strafflagen måtte kunna upphöra att gälla, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Beträffande de skäl, motionären anført till stöd för sin ifrågasvarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Sedan Kungl. Maj:t inför 1901 års riksdag framlagt förslag om en ny härorganisation, vilken innebar en väsentlig utsträckning av den allmänna värnplikten, väcktes inom riksdagens andra kammare flera motioner, som, utgående från olika synpunkter, utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om föranstaltande av en revision av gällande krigslagar. Såsom ledande grundsatser för den blivande revisionen framhölls, bland annat,

av herr *Hedin* i motionen nr 44,

att all olikhet i straff för manskap och befäl borde avskaffas;

av herr *Styrlander* i motionen nr 100, i vars syfte herr *Bromée* instämde,

*Motioner
vid 1901 års
riksdag.*

att de i strafflagen för krigsmakten förekommande straffbestäm-
melser borde mildras; samt

av herr *Staaß* i motionen nr 147,

att krigslagstiftningen, såsom varande en undantagslagstiftning, icke
finge undantränga eller avvika ifrån den allmänna lagstiftningen i andra
fall, än där det kunde påvisas vara absolut nödvändigt;

att sålunda krigslagstiftningen aldrig borde utan nödvändighet träda
i stället för den allmänna lagstiftningen, varken så, att vissa personer
onödigtvis indroges under krigslagarna, eller så, att vissa brott i onödan
droges dit;

att inga nya brott utöver vad den allmänna lagstiftningen inne-
hölle onödigtvis tillskapades genom krigslagarna;

att inga nya straff utöver vad den allmänna lagstiftningen inne-
hölle onödigtvis däri infördes, eller att, om något sådant funnes ound-
gängligt, det åtminstone icke tillämpades i större utsträckning, än som
vore absolut nödvändigt;

att inga särskilda grundsatser tillämpades vid förbrytelse-
läggande med straff; och

att inga särskilda former för rättsskipningens utövande onödigtvis
stadgades.

*Tillsättan-
det av 1901
års kom-
mitté.*

Innan riksdagen fattat beslut i ämnet, uppdrog emellertid Kungl.
Maj:t åt en kommitté att företaga en revision av strafflagen för krigs-
makten samt förordningen om krigsdomstolar och rättegången därstädes
i syfte, att bestämmelserna i dessa lagar måtte bli lämpade efter för-
hållandena vid en krigsmakt, bestående av värnpliktiga.

*Riksdagens
skrivelse
1901.*

Ehuru sålunda redan genom Kungl. Maj:ts försorg föranstaltats om
en revision av krigslagarna, ansåg sig riksdagen dock med föranledande
av de i ämnet väckta motioner böra till ledning vid det förestående revi-
sionsarbetet angiva vissa synpunkter och önskemål, som därvid enligt
riksdagens mening särskilt borde beaktas. I skrivelse den 1 juni 1901
anhöll därför riksdagen i enlighet med hemställan av särskilda utskottet,
nr 1, att Kungl. Maj:t täcktes anbefalla, att vid berörda revision måtte
tagas under omprövning, såvitt nu är i fråga, huruvida icke — med iakt-
tagande såväl därav, att ifrågavarande lagstiftning, såsom utgörande en
undantagslagstiftning, icke borde undantränga eller avvika från den all-
männa lagstiftningen i andra fall än där detta med nödvändighet av
krigsmaktens ändamål påkallades, vare sig i fråga om de personer, som
ställdes under krigslag, eller i fråga om brott och straff, och att hit-
hörande bestämmelser erhöles nödig tydlighet och bestämdhet, som ock
därav, att de stadganden, som kunde finnas erforderliga i krigstid, icke

i större utsträckning, än förhållandena påfordrade, erhöle tillämpning jämväl under fredstid — de i den särskilda strafflagstiftningen för krigsmakten förekommande avvikelser från den allmänna strafflagen måtte i vissa hänseenden kunna bortfalla eller i större mån, än för det dåvarande vore fallet, begränsas.

Riksdagens berörda skrivelse blev sedermera remitterad till ovan nämnda kommitté för att vid utförandet av dess uppdrag komma under övervägande.

Till fullgörande av sitt uppdrag avlämnade kommittén med skrivelse den 3 april 1905 förslag till strafflag för krigsmakten samt till lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes ävensom till andra därmed sammanhängande författningar. I de allmänna motiven till nämnda förslag anförde kommittén:

*Kommitténs
förslag 1905.*

»Redan den år 1868 utfärdade strafflagen för krigsmakten, vilken avlöste 1798 års krigsartiklar, kan i huvudsak sägas vara byggd på den grundsatsen, att strafflagen för krigsmakten bör betraktas såsom en undantagslag och avvika från den allmänna strafflagen allenast i de avseenden, där en sådan avvikelse av de särskilda militära förhållandena påkallas, en grundsats, som i princip erkänts inom alla länder, där en mera modern lagstiftning i ämnet kommit till stånd, om än, på grund av skilda uppfattningar, nämnda grundsats inom olika länder i enskildheter fört till ganska olika resultat. Givet är ock, att uppfattningen av vilka avvikelser, som av de militära förhållandena nödvändiggöras, kan i olika länder och under olika tider högst betydligt växla.

Ifrågavarande grundsats äger man uppenbarligen än större anledning än eljest att fasthålla, sedan ett lands härordning grundats å en mera utsträckt allmän värnplikt. Vid en krigsmakt, sammansatt helt och hållet eller huvudsakligen av fast anställda, beror det av den enskildes fria val att ägna sig åt krigstjänsten och därmed underkasta sig de särskilda bestämmelser, som därför anses erforderliga. Den värnpliktige är däremot skyldig att, vare sig han vill eller icke, under vissa perioder av sitt liv lämna sina vanliga medborgerliga sysselsättningar för att inträda i härens led. Klart är då ock, att han dit medför det åskådningssätt, som råder inom samhällslivet i allmänhet, och att den särskilda lagstiftning, som är avsedd för krigsmakten, ej kan underlåta att därtill taga hänsyn. I mån av den allmänna värnpliktens utsträckning till tiden är även givet, att ifrågavarande gren av lagstiftningen erhåller ökad betydelse.

Vid tillämpningen av nämnda grundsats — vilken, såsom riksdagen ock betonat, måste göras gällande såväl vid avgörande av frågan om vilka brott, som böra göras till föremål för särskild behandling i den militära strafflagen, och sättet för deras bestraffande som ock vid besvarande av spørsmålet om vilka personer, som böra lyda under nämnda lag, och i vilken utsträckning så bör vara förhållandet — måste man emellertid tillse, att ifrågavarande lagstiftning ordnas så, att de krav, som ur synpunkten av krigsmaktens ändamål och uppgifter böra ställas å en sådan lagstiftning, varda behörigen tillgodosedda. Krigsmaktens ändamål är ytterst att värna landets frihet och självständighet mot fiendens angrepp. Om den med hopp om framgång skall kunna utföra detta sitt maktpålig-

gande värv, fordras tydligen ej blott övning i vapnets bruk, utan ock att inom krigsmakten redan i fredens dagar fostras en anda, mäktig att däri ingjuta den sammanhållande kraft, förutan vilken densamma helt visst i farans stund icke förmår på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. Därest icke de stora uppoffringar, nationen för uppehållande av sin krigsmakt måste underkasta sig, skola varda fruktlöst förspilda, måste därför oundgängligen en god och kraftig disciplin inom krigsmakten skapas och vidmakthållas. En god disciplin åstadkommes emellertid förvisso icke genom lagbud allena. Den måste tvärtom till sin kärna bestå av en stark och vaken *pliktkänsla*, buren av insikten om nödvändigheten av att för vinnande av ett stort gemensamt mål underordna sin egen person under en enhetlig ledning och med användande av alla sina personliga krafter villigt bringa de offer, som för ernåendet av detta mål krävas. Att en sådan anda icke kan skapas endast genom lagbud och föreskrifter eller ett mer eller mindre mekaniskt tillämpande av dessa är givet. Innerst beror tydligen dess utveckling och växt av andra och djupare liggande faktorer av moralisk natur. Av icke ringa betydelse för åstadkommande av ett gott resultat i nämnda hänseende är därför tydligen och ledningen av ett i sann mening upplyst befäl, som i känslan av sitt ansvarsfulla kall söker att uppfostra sina underlydande till väl disciplinerade soldater ej blott genom tuktan och straff, där sådant finnes nödigt, utan framför allt genom ett gott och ädelt föredöme samt en av allvar och omsorgsfull välvilja präglad behandling av sina underlydande i syfte att därigenom framkalla och utveckla deras bästa egenskaper och kärlek till tjänsten.

Uppenbart är emellertid att, då ordning och lydnad inom krigsmakten under alla förhållanden måste upprätthållas, härför jämväl kräves stödet av en strafflagstiftning, som med allvar och kraft hävdar disciplinens betydelse. Att lagens bestämmelser härutinnan likväl icke böra göras strängare, än ändamålet fordrar, säger sig självt. Onödig stränghet kan nämligen såväl å andra som särskilt inom ifrågavarande område alltför lätt alstra bitterhet och trots i stället för motsatsen och därigenom åstadkomma något helt annat, än vad man vill vinna. Ehuru en väl avvägd strafflagstiftning för krigsmakten följaktligen varken bör förbise humanitetens grundsatser eller genom åläggande av onödiga band inskrida å områden, som böra vara undandragna lagens bestämmelser, är likväl självklart, att samma lagstiftning icke får rygga tillbaka för att giva lagskiparen de medel i händer, som enligt vad erfarenheten visat, äro oundgängligen nödvändiga för upprätthållande av ordning och manstukt inom krigsmakten.

Då den allmänna värnplikten innebär, att landets hela manliga ungdom, som är till krigstjänst duglig, inkallas under fanorna, blir därav jämväl en följd, att det högre mått av bildning, som inom vissa lager av befolkningen förefinnes, kommer krigsmakten väsentligen mera till godo, än som kan bliva förhållandet inom en yrkesarmé, vilken ju, vad manskapet angår, rekryteras huvudsakligen från samhällslager, som befinna sig å en lägre bildningsgrad. Vid sådant förhållande synes man vara berättigad antaga, att behovet av särskilda, strängare straffbestämmelser, avvikande från den allmänna lagens, i fråga om en krigsmakt, bestående huvudsakligen av värnpliktige, skall visa sig i viss mån mindre framträdande, än om den särskilda militära strafflagen är avsedd att gälla företrädesvis en yrkesarmé. Emellertid får man å andra sidan icke förbise, att den allmänna värnplikten icke blott innebär, att nationens goda krafter tillföras krigsmakten, utan även medför, att densamma måste i sig upptaga befolkningens i

moraliskt hänseende sämre att icke säga sämsta element. Såsom ett önskemål beträffande en militär strafflag, avsedd att gälla under dylika förhållanden, framträder därför i högre grad än eljest, att dess bestämmelser må äga så pass mycken böjlighet, att de lämna utrymme såväl för ett mildare bedömande, där omständigheterna sådant medgiva, som ock öppna möjligheter till användande av strängare och fullt effektiva straffmedel, där detta i svårare fall eller till stävande av inrotade onda benägenheter finnes oundgängligt.»

Sedan utlåtanden över de av kommittén uppgjorda förslagen in-
hämtats från ett stort antal myndigheter samt förslagen i vissa delar om-
arbetats, framlades desamma genom proposition, nr 67, inför 1908 års
riksdag.

*Proposition
till 1908 års
riksdag.*

Lagutskottet hemställde i avgivet utlåtande, nr 58, på närmare an-
givna skäl, att de i propositionen innefattade förslag icke måtte av riks-
dagen bifallas. Vid lagutskottets utlåtande var fogat ett särskilt ytt-
rande av herr *Lindhagen*, vilken däri anförde bland annat:

*Lagutskottet
1908.*

»Den nya värnpliktslagens genomförande år 1901 köptes med stora löften. Ett sådant löfte var en omdaning av krigslagstiftningen.

Uti 1901 års riksdagsmotioner i nämnda ämne krävdes en fullständig och genomgående revision av krigslagarna. Det gällde, sade man, att komma till livs den militaristiska andan, vilken skapat en militär rättsåskådning vitt skild från den civila. Krigsmannen borde fostras att framför allt vara medborgare. Därför måste samtliga författningar om krigslagstiftningen dragas under riksdagens bestämningrätt. Ledande grundsats för revisionen borde vidare vara, att krigslagstiftningen såsom en undantagslagstiftning ej fick avvika från den allmänna lagstiftningen i andra fall, än det kunde påvisas vara oundgängligen nödvändigt. Önskemålet vore, att all krigslagstiftning väsentligen bortföle, och man borde redan nu, troddes det, kunna komma åtminstone mer än halvvägs mot detta mål.

Särskilda utskottet omfattade i väsentliga delar dessa tankar, uttunnade dock till mer försiktiga och svävande ordalag. Andra kammaren biföll utskottets hemställan i glad förtröstan. I första kammaren togs också utskottsbetänkandet, ehuru med mindre entusiasm och under betonande, att detta nu var en hjärtesak för medkammaren, vilken syntes ovillkorligen uppställa det till villkor för sitt bifall i huvudfrågan.

Första frukten av denna riksdagsskrivelse föreligger nu för riksdagen i det förevarande strafflagsförslaget. Det kan synas vanskligt att efter förslagets hastiga granskning i lagutskottet med vederhäftighet bedöma, i vad mån det fyller ovannämnda mått. Men nog giver sig osökt det intrycket, att man slagit sig till ro med att fila åtskilligt, låt vara ofta ivrigt på ytan, under det att den gamla, så att säga surdegen, fränsatt ett och annat mindre ingrepp, fått ligga kvar tämligen hel och odelad. Att under nuvarande förhållanden vänta sig den omdaning, som år 1901 föresvävat andra kammaren, var en illusion. För vidblivandet av det gamla har under utredningsarbetet till och med ofta åberopats den utländska krigslagstiftningen, vilken dock enligt sakens natur och särskilt, såvitt angår de stora militärstaterna, måste vid ett verkligt reformarbete på detta område snarare tjäna som ett avskräckande exempel.»

Efter att hava framhållit några punkter, vari enligt reservantens mening förenämnda program syntes hava kommit till korta i förslaget, uttalade han slutligen, att i detsamma funnes grundläggande brister, vilka borde uppmärksammas vid förslaget förnyade framläggande.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Lagrådet
1914.

Sedan de av kommittén avgivna förslag gjorts till föremål för förnyade omarbetningar samt yttranden över förslagen inhämtats från olika myndigheter, överlämnades de sålunda föreliggande förslagen till lagrådet för granskning. Beträffande den föreslagna lagstiftningen i dess helhet anförde lagrådet:

»Av de ändringar i gällande bestämmelser, som från riksdagens sida ansetts erforderliga vid en revision av krigslagstiftningen, framträda såsom de mest betydelsefulla dels mildring i straffen för brott enligt strafflagen för krigsmakten, dels ock omorganisering av krigsdomstolarna i första och andra instans för vinnande av ökad rättssäkerhet. Mot de straffhindringar, som i det nu till granskning föreliggande strafflagsförslaget införts, har i det hela taget lagrådet icke något att erinra; det har snarare syntes lagrådet kunna ifrågasättas, huruvida man icke i detta hänseende bort gå något längre än som skett, särskilt genom att beträffande åtskilliga förbrytelser sänka för dem satta straffminima. I vissa fall har lagrådet ansett en brist på följdriktighet förefinnas, som påkallar jämkning i bestämmelserna.

Vid genomförandet av de syftemål, man i omförmälta och andra avseenden velat vinna, har man icke nöjt sig med att göra därav betingade partiella ändringar i gällande lag. Såsom resultat av revisionsarbetet hava framgått en strafflag och en rättegångslag, som till sin yttre form äro fullständigt nya. Det skall visserligen icke förnekas, att de gamla lagarna i flera hänseenden äro behäftade med brister, vilka väl kunnat påkalla en genomgående omarbetning. Men å en sådan torde med fog kunna ställas kravet, att befintliga brister avhjälpas. Otydliga bestämmelser hade bort ersättas med nya, om vilkas rätta innebörd tvekan icke kunnat vara för handen. Att förslaget därutinnan icke i allo fyller berättigade anspråk har under granskningsarbetet blivit för lagrådet uppenbart. Väl har i flera hänseenden förut befintlig otydlighet blivit undanröjd. Men åtskillig oklarhet har dock lämnats oavhjälpt, och en del av de nya bestämmelserna äro i sin ordning ägnade att väcka tvekan huru lagstadgandena rätteligen skola tillämpas. De nya lagarna äro enligt lagrådets mening knappast redigare och klarare än de, i vilkas ställe de skulle träda.

Den terminologi, som i förslaget kommit till användning, stöder sig i väsentliga delar på administrativa bestämmelser. En dylik anordning överensstämmer icke med riktiga lagstiftningsprinciper, vilka kräva ett alldeles motsatt förhållande. Det ligger i sakens natur att administrativa författningar esomoftast måste ändras med hänsyn till ändrade faktiska förhållanden. En lag, som hänför sig till dylika författningar, borde för varje gång sådant sker på motsvarande sätt omformas. Att detta skulle medföra betydande olägenheter är uppenbart. Dylika lagändringar utebliva helt visst i de flesta fall. Men därigenom åstadkommes oreda, och vid lagtillämpningen måste ofta uppkomma tveksamhet. För-

slaget visar ock det olämpliga i den valda anordningen. Det förekommer exempel på att under förarbetena, vilka visserligen fortgått ganska länge men dock under en tid, som torde fa anses kort i förhållande till den giltighetstid, som väl är tillämnad den nya lagstiftningen, stadgande blivit ändrat och detta till och med mer än en gång till följd av administrativa ändringar, som mellankommit. Att dylika ändringar, särskilt med hänsyn till förestående ny härorganisation, under den närmaste tiden äro att förvänta, torde vara klart. Terminologien saknar även nödig fasthet. Hämtade från skilda författningar förekomma uttryck, som på olika ställen hava olika innebörd. En mycket långt utsträckt detaljering, som administrativt är väl motiverad, har stundom fått inflyta i lagen, där den verkar stötande. De använda termerna äga icke alltid önskvärd tydlighet.

I likhet med vad nu gäller skola vid krigsdomstol upptagas ej allenast militära förbrytelser utan även en del andra mal. Bestämmelser i sistnämnda hänseende förekomma nu i rättegångslagen. Förslaget har därutinnan gått en annan väg. Man har nämligen i själva strafflagen omnämnt dessa brott, ehuru omnämmandet inskränker sig till en förklaring att de straffas enligt allmän lag. Systemet har dock icke kunnat fullt genomföras, utan hava kompletterande stadganden erfordrats i rättegångslagen. Det måste anses synnerligen oegentligt att i en speciallag, såsom strafflagen för krigsmakten är, införa straffbud, som därmed icke hava något att skaffa och som stå där allenast för att man i rättegångslagen, när det gäller att bestämma vilka brott tillhöra krigsdomstols upptagande, skall kunna göra detta genom att hänvisa till strafflagen. Systemet har också givit upphov till straffbestämmelser av en ganska besynnerlig struktur. Lagrådet har även trots sig finna att en följd av detta system blivit, att i fråga om brott, som straffas enligt allmänna strafflagen, gränsen emellan de brott, som skola behandlas vid krigsdomstol och dem, vilka skola upptagas vid de allmänna domstolarna, dragits mera godtyckligt än som varit att förvänta, därest fragan härom på en gång upptagits till avgörande vid rättegångslagens avfattning.

Men även i ett annat hänseende är enligt lagrådets mening systemet förenat med olägenheter. I förslaget återfinnas åtskilliga stadganden, i vilka förekomma sådana uttryck som »brott mot denna lag», »brott, som omförmälas i denna lag», »straffas enligt denna lag» etc. Huru dylika uttryck rätteligen skola förstås är ingalunda i varje fall klart. Understundom måste det av stadgandets innehåll anses framgå, att med uttrycket avses endast egentliga militära förbrytelser, för vilka straff utsatts i lagen. I andra fall måste tolkningen föra till att under uttrycket äro hänförliga jämväl brott, som endast omförmälas i lagen med hänvisning beträffande straffet till allmänna strafflagen. Beträffande åtskilliga paragrafer stannar man i tvekan, om den ena eller den andra tolkningen är den rätta. Att en tvetydighet av sådan art icke kan få stå kvar i lagen, torde vara uppenbart. För tillämpningen av vissa lagbestämmelser, såsom om återfall, villkorlig dom m. m., erfordras klarhet i omförmälta hänseende. Av vad ovan anförts torde framgå, att enligt lagrådets tanke rättelsen skulle på det rationellaste sättet vinnas genom övergivande av hela systemet och återgång till nu gällande lags uppställning. Anses en sådan utväg icke böra anlitas, måste de särskilda bestämmelserna på annat sätt göras tydliga.

Det har vidare syntts lagrådet synnerligen tvivelaktigt, om någon verklig förbättring vunnits därigenom att straffbestämmelser, vilka skola komma i tillämpning endast i krigstid, utbrutits och sammanförts i en särskild avdelning av straff-

lagen. Visserligen torde på sådant sätt tillämpningen i fredstid hava något underlättats, men i stället hava lagbuden blivit synnerligen svåra att överskåda för den, som har att tillämpa dem i krig, då ju dock förhållandena kräva ett snabbare avgörande. Även detta system har för övrigt visat sig icke vara till alla delar genomförbart, och jämväl härvidlag kan man ej värja sig för den tanken att lagbuden i sak rönt en menlig inverkan av den formella uppställningen.

Från nu gällande disciplinstadga hava åtskilliga bestämmelser inflyttats i strafflagsförslaget. Såvitt angår stadganden av straffrättslig natur är däremot icke något att invända. Men i förslaget hava jämväl upptagits bestämmelser av processuellt innehåll; dessa hava för visso icke sin rätta plats i en strafflag. Det oegentliga däri är även förenat med praktiska olägenheter. I själva verket förefinnes icke i fråga om anhängiggörandet någon åtskillnad mellan disciplinmål och mål, som skola behandlas vid krigsdomstol. Det är vederbörande befälhavare, som i första hand får att skaffa med samtliga målen. Han har att tillse, om målet skall behandlas som disciplinmål eller hänskjutas till rätten. De processuella bestämmelserna gripa alltså i båda fallen in i varandra. Också hava de i strafflagsförslaget upptagna processuella stadgandena icke gjorts fullständiga, utan återfinnas jämväl i rättegångsförslaget lagbud, som direkt hänföra sig till disciplinmål, likasom åtskilliga andra i sistnämnda förslag förefintliga stadganden lämpa sig i vissa stycken även för disciplinmål. Att på detta sätt icke åstadkommits den reda och överskådlighet, som erfordras, torde icke kunna förnekas. Vill man icke, såsom i de äldre krigsartiklarna var förhållandet, upptaga i samma författning såväl straffbestämmelserna som föreskrifterna om rättegången, lära de processuella stadgandena böra utmönstras ur strafflagsförslaget och sammanföras med övriga bestämmelser om rättegången.

Det har icke kunnat undgå lagrådets uppmärksamhet, att åtskilliga bestämmelser i strafflagen uppbäras av misstro till de statens ämbets- och tjänstemän, vilka närmast beröras av lagstiftningen. Likställighet mellan officerare och manskap har genomförts även i de fall, där den är endast formell men reellt taget innebär en vida större stränghet mot de förre. Anordningar, vilka skulle medföra erkända fördelar, har man icke eller endast i ringa mån ansett sig kunna föreslå synbarligen av den anledning att man icke haft förtroende till de statstjänare, av vilka de skulle genomföras. Att en lagstiftning i sådan anda kan medföra skadliga verkningar lär vara uppenbart. Å ena sidan kan den hos statens ifrågavarande tjänare föranleda missmod; å andra sidan är den ägnad att hos den manliga ungdom, vars handledning är anförtrodd åt dessa, väcka oriktiga föreställningar om orättvis behandling under den tid, den fullgör sin värnplikt. Även om i ena eller andra hänseendet övergrepp från officerares sida vore att befara, lära däremot andra medel till rättelse böra anlitas. Fostran, skarp kontroll och sträng bestraffning av varje förseelse äro på sin plats men icke på presumption om övergrepp vilande lagbud. Krigslagstiftningen är en så betydelsefull del av den stora frågan om vårt försvar, att den största vikt måste fästas vid att ingen fördel eftergives i onödan samt att rätt åt alla håll utskiftas lika.

Klart är, att därest förslaget skulle omarbetas så att därigenom de bristfälligheter, vilka enligt lagrådets tanke på sätt ovan anförts vidlåda förslaget, bleve fullständigt avhjälpta, denna omarbetning skulle bliva alltför omfattande för att möjliggöra dess framläggande för innevarande års riksdag. Då uppskov icke synes böra äga rum, kan fördens skull en dylik omarbetning icke ifrågasättas

Lagrådet har därför ansett sig böra inskränka sina yrkanden om ändring till de fall, då sådan ansetts alldeles nödvändig eller syntes kunna åvägabringas utan alltför stora rubbningar.»

Efter det förslagen i anledning av inom lagrådet framställda specialanmärkningar i vissa avseenden underkastats ytterligare omarbetning, blevo desamma genom proposition, nr 57, förelagda 1914 års senare riksdag. *Proposition till 1914 års senare riksdag.*

Uti en med anledning av propositionen inom andra kammaren väckt motion, nr 200, hemställde herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, att riksdagen måtte antingen för sin del antaga en lagstiftning, byggd på grundsatsen om ifrågavarande speciallagstiftnings väsentliga upphörande i fredstid och de militära brottens hänskjutande därunder till bedömande enligt allmän strafflag eller, om detta ej kunde bifallas, avslå propositionen och hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag till en sådan lagstiftning, som nu sagts. *Motion vid 1914 års senare riksdag.*

Lagutskottet, som i utlåtande, nr 22, tillstyrkte bifall till propositionen med vissa i förslagen vidtagna ändringar, anförde rörande berörda motion: *Lagutskottet 1914.*

»Utskottet finner det icke för närvarande kunna ifrågasättas, att, i enlighet med vad herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping i sin motion hemställt, all speciallagstiftning på ifrågavarande område skall upphöra och i stället straffbestämmelser om vissa militära brott upptagas i allmänna strafflagen. I denna uppfattning styrkes utskottet av den utredning, som kommittén lämnat rörande de grupper av brott, som lämpligen böra göras till föremål för en särskild militärlagstiftning. En så genomgripande omarbetning av den allmänna strafflagen, som den motionärerna ifrågasatt, läser icke heller kunna åvägabringas utan att ett väsentligt uppskov äger rum med hela krigslagsreformens genomförande, vilket enligt utskottets mening icke kan vara önskvärt.»

Vid utskottets utlåtande var fogad en reservation av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka med åberopande av de i deras motion anförda allmänna skäl hemställde, att riksdagen med avslag å den framlagda propositionen om ny krigslagstiftning måtte hos Kungl. Maj:t begära nytt förslag till sådan lagstiftning, byggd på de i 1901 års riksdagsskrivelse i ämnet antydda och i förberörda motion utvecklade grundsatser.

Till stöd för detta yrkande anförde herr *Lindhagen* ytterligare, bland annat:

»Utskottet finner, att det icke för närvarande kan ifrågasättas att vidtaga en verklig reform av strafflagen för krigsmakten på sätt i motionen hemställts. När tiden skall anses vara inne, inlåter sig utskottet däremot icke på, säkerligen därför att utskottets förenämnda uttryckssätt väl får anses vara en omskrivning för en verklig övertygelse hos utskottet, att krigslagstiftningen bör väsentligen

bibehållas vid sin nuvarande maktställning även i fredstid. Detta är ju också kommitterades mening, till vilken utskottet hänvisar. Häremot åberopas innehållet i motionen. Den av utskottet tillika uttalade farhågan, att ett bifall till motionen skulle föranleda ett icke önskvärt uppskov med hela krigslagsreformens genomförande, kan jag givetvis så mycket mindre dela, som jag på sätt i motionen utvecklat för min del finner det framlagda förslaget i stort sett vara så väl principiellt som praktiskt taget endast ett sken av en krigslagsreform. Det verkligen äventyrliga uppskovet med en krigslagsreform, vilken betyder något, föranledes just genom sådana 'lösningar' som den nu ifrågasatta.

Behovet just nu av en verklig till roten gående reform på denna liksom alla andra militärväsendets maktområden borde, synes det mig, på ett överväldigande sätt framgå av tilldragelserna nu uti det gamla Europa. De militära och monarkiska *institutionerna* hava visat vad de betyda, vilka skördar komma av deras sådd, vilka ointelligenta och omänskliga instinkter de omedvetet påtvinga människorna i allmänhet. — — — —>

Efter det riksdagen med biträdande i huvudsak av Kungl. Maj:ts av lagutskottet tillstyrkta förslag, för sin del antagit författningar i ämnet, utfärdades den 23 oktober 1914 nu gällande strafflag för krigsmakten samt lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes ävensom andra därmed sammanhängande författningar.

*Motion vid
1918 års
riksdag.*

Uti en vid 1918 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 6, hemställde herrar *Leander* och *Hamrin*, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring av gällande strafflag för krigsmakten, att förhöjning av straffet för rymning från mobiliserad avdelning bortfölle eller att åtminstone ett förtydligande ägde rum, när och i vilket fall mobilisering skulle anses vara för handen samt att i samband därmed straffbestämmelserna för rymning från mobiliserad avdelning mildrades.

*Riksdagens
skrivelse
1918.*

I anledning av denna motion och i enlighet med hemställan av lagutskottet anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 februari 1918, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning taga under övervägande, huruvida det i nämnda lag stadgade straffminimum för rymning av krigsman vid mobiliserad avdelning, straffarbete i sex månader, måtte kunna sänkas samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

*Proposition
till 1918 års
riksdag.*

Sedan yttranden över riksdagens berörda skrivelse infordrats från militieombudsmannen och krigshovrätten, förelade Kungl. Maj:t genom proposition, nr 309, samma års riksdag ett förslag till lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för krigsmakten, enligt vilket förslag lägsta straffet för rymning av krigsman vid mobiliserad avdelning bestämdes till fängelse i en månad.

Riksdagen biföll propositionen, varefter lag i ämnet utfärdades den 31 maj 1918.

Vid 1919 års riksdag väcktes inom första kammaren av herr *Lindhagen* en motion, nr 71, däri han hemställde, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag om upphävande under alla förhållanden av den speciallagstiftning, som innefattas i lagarna om strafflagen för krigsmakten samt om krigsdomstolar och rättegången däri», varjämte i en inom andra kammaren väckt motion, nr 263, herr *Vennerström* m. fl. hemställde, bland annat, att riksdagen ville för sin del besluta »att upphäva krigslagarna av den 11 juni 1868», vilket yrkande, enligt vad som framgick av en annan utav samma motionärer framburen motion, avsåg upphävande av de gällande krigslagarna.

*Motioner
vid 1919 års
riksdag.*

Första lagutskottet anförde i avgivet utlåtande, nr 36:

*Första lag-
utskottet
1919.*

»Utskottet tillåter sig till en början erinra om de av herr *Lindhagen* inom första kammaren samt av herr *Vennerström* och medmotionärer inom andra kammaren vid innevarande års riksdag väckta motioner, respektive nr 87 och 120, vari motionärerna hemställt, herr *Lindhagen*, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhölla om skyndsamt förslag till en fullständig avrustning av vårt nuvarande nationella försvarssystem, samt herr *Vennerström* m. fl., att riksdagen för sin del måtte fatta principiellt beslut om en fullständig avveckling av det nuvarande militärförsvaret samt hos Kungl. Maj:t göra framställning om framläggande snarast möjligt för riksdagen av en plan för avvecklingens praktiska utförande och oberoende av övriga frågor av olika slag, som därmed stå i samband. Båda kamrarna hava var för sig avslagit berörda motioner, därvid hänvisats ej mindre till den i utsikt ställda genomgripande försvarsrevisionen, som komme att bli en nödvändig genom händelserna under världskriget, än även till det oklara och osäkra världsläget, som ännu alltjämt vore rådande. Enligt utskottets förmenande läser det icke kunna förnekas, att frågan om upphävande av krigslagarna står i ett nära samband med försvarsfrågan i dess helhet. Det ligger därför i öppen dag, att jämväl förstnämnda fråga efter vederbörlig utredning kommer under omprövning vid den allmänna försvarsrevision, som sålunda är avsedd att komma till stånd. Att genom ett uttalande i ena eller andra riktningen föregripa denna utredning torde icke vara lämpligt, än mindre att utan föregående utredning nu intaga en bestämd ståndpunkt till samma fråga.»

Vid sådant förhållande, och då utskottet icke ansåg sig i anledning av de väckta motionerna böra ingå på frågan om revision av krigslagarna, hemställde utskottet, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vid 1920 års riksdag hemställde herr *Vennerström* m. fl. i en av dem inom andra kammaren väckt motion, nr 250, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt framläggande av förslag om upphävande av all krigslagstiftning.

*Motion vid
1920 års
riksdag.*

Första lag-
utskottet
1920.

Första lagutskottet, som i sammanhang med avgivande av yttrande över en av herr Lindhagen väckt motion om krigsdomstolarnas avskaffande uttalade sig även angående det i den av herr Vennerström m. fl. framburna motionen liggande yrkande i samma syfte, anförde i utlåtande, nr 24, såvitt nu är i fråga:

»Herr Vennerströms yrkande, om upphävande av all krigslagstiftning, kan ej av utskottet tillstyrkas. Det synes utskottet utan vidare klart, att så länge det i vårt land finnes en krigsmakt, det också måste finnas en lagstiftning, som reglerar de förhållandena, som speciellt hänföra sig till den militära tjänsten. De brott, som omförmälas i strafflagen för krigsmakten, äro nämligen till största delen sådana, som hava avseende just på rent militära förhållanden (exempelvis rymning, olovligt undanhållande, missbruk av förmanskap m. m.). Ett inarbetande av dylika straffbestämmelser i den allmänna strafflagen skulle ej innebära någon ändring i sak, och i allt fall skulle de svårigheter i lagtekniskt hänseende ett sådant arbete medförde ej komma att stå i rimligt förhållande till den tvivelaktiga fördelen, att krigslagstiftningen blivit till namnet upphävd, medan dess förra bestämmelser i stället återfunnos i den allmänna strafflagen. Det framgår vidare av vad utskottet i annat sammanhang anført, att den disciplinära bestraffningsrätten enligt utskottets mening fortfarande måste bibehållas. Därav blir då också en följd, att särskilda regler måste givas i fråga om denna rätts omfattning.

Däremot anser utskottet, att det bör tagas under övervägande, huruvida ej de särskilda straffbestämmelserna kunna i flera fall avsevärt mildras. Särskilt anser utskottet ett användande av straffarten mörk arrest vara ur humanitär synpunkt fördömligt och ej överensstämmande med vår tids allmänna rättsmedvetande. Utskottet är förvissat därom, att det, även vid ett borttagande av denna straffform och en humanisering av lagen i övrigt, skall bliva möjligt att å ena sidan på ett fullt tillfredsställande sätt upprätthålla den ordning och disciplin, som de militära förhållandena kräva, och å andra sidan iakttaga den humanitet, som är nödvändig för att hos de värnpliktiga ej skall bildas den uppfattningen, att de under den militära tjänstgöringen stå under en undantagslagstiftning, som, även för ringare förseelser, uppställer onödigt hårda straff. Utskottet anser därför, att riksdagen bör i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån en humanisering av bestämmelserna i nu gällande strafflag för krigsmakten kan vidtagas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, under avstyrkande av motionen i övrigt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån en humanisering av bestämmelserna i nu gällande strafflag för krigsmakten kunde vidtagas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Med anledning av utskottets hemställan i denna del avgåvos reservationer

dels av herr *Reuterskiöld*, som anförde:

»Beträffande motionen II: 250 om krigslagarnas avskaffande borde utskottet hava begränsat sig till ett åberopande av vad första lagutskottet vid 1919 års lagtima riksdag i sitt betänkande nr 36 enhälligt yttrat, nämligen att 'enligt utskottets förmenande läser det icke kunna förnekas, att frågan om upphävande av krigslagarna står i ett nära samband med försvarsfrågan i dess helhet; det ligger därför i öppen dag, att jämväl förstnämnda fråga efter vederbörlig utredning kommer under omprövning vid den allmänna försvarsrevisionen', som då var avsedd att komma till stånd och vars utredande numera uppdragits åt en särskild kommission. Utskottet tillade i samma sitt betänkande: 'att genom ett uttalande i ena eller andra riktningen föregripa denna utredning, torde icke vara lämpligt, än mindre att utan föregående utredning nu intaga en bestämd ståndpunkt till samma fråga'. Härtill kan ytterligare läggas en erinran, att krigslagarna såsom stiftade av Konung och riksdag gemensamt ersatt de äldre krigsartiklarna såsom givna av Kungl. Maj:t allena i syfte att på sådant sätt bereda de värnpliktiga ett starkare skydd i rättsligt avseende än som kommit yrkesarméns manskap till del, i följd varav krigslagarna, vilka på grund av ämnets natur aldrig lämpligen kunna inflyttas i 25 kap. av allmänna strafflagen, dit de eljest närmast vore att hänföra, näppeligen kunna undvaras i rättssäkerhetens intresse, så länge armén utgör en värnpliktsarmé.

Utskottet hade därför bort hemställa, att ifrågavarande motion II: 250 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

dels av herrar *Rogberg*, greve *Spens*, *Svensson* i Betingetorp och *Thore*, som instämde i herr *Reuterskiölds* hemställan;

dels av herrar *Wallis*, *Lindqvist* i Kosta, *Leo*, *Billqvist* och *Söderberg*, som ansågo att utskottets utlåtande i denna del bort hava följande lydelse:

»Ehuru motionären yrkat upphävande av all krigslagstiftning, förutsätter utskottet att därmed icke avses att lämna brott, begångna av militära personer, straffria. En sådan åtgärd kan i varje fall uppenbarligen icke på allvar ifrågasättas. Däremot anser utskottet tidpunkten vara lämplig att nu till överläggning och utredning taga upp frågan om möjligheten att i fredstid avskaffa krigslagarna och ersätta dem i motsvarande fall med redan gällande bestämmelser i allmänna strafflagen och där stadgandena i krigslagen avse brott, som endast kunna begås av personer i deras egenskap av militärt anställda, låta dessa stadganden i reviderad och humaniserad form ingå som ett särskilt kapitel i allmänna strafflagen. Den disciplinära bestraffningsrätten torde däremot, om än med humaniserade straff och straffskalor, i en eller annan form få kvarstå. Genom en sådan här i största korthet skisserad åtgärd skulle främst ernås, att vårt land toge ett kraftigt steg i riktning mot den sedan årtionden krävda humaniseringen av krigslagstiftningen, och som ej kan anses fullt uppnådd förrän militärerna, där så kan ske, ställas under samma lagbestämmelser som ett lands övriga medborgare. Det har anförts, att samma syfte kan i sak vinnas utan krigslagarnas avskaffande, endast genom en humanisering av dessa. Utan att bestrida riktigheten därav vill utskottet dock framhålla, att så länge våra värnpliktiga skola dömas efter en särskild lag detta alltid kommer att hos dem ingiva en känsla av att de, under den tid de full-

göra sin tjänst för utbildning till fosterlandets försvar, äro i rättshänseende en annan klass av medborgare, vilka skola dömas efter speciella undantagslagar. Det synes utskottet därför vara en gärning av stor vikt för både försvaret och de enskilda individerna att undanrycka själva grunden för denna känsla och därmed också borttaga anledningen till den ovilja mot krigslagarna, som alltid kommer att taga sig uttryck, så länge dessa skola bestå som ett särskilt lagsystem. Med hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen i anledning av herr Vennerströms m. fl. motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån den för krigsmakten gällande strafflagen må kunna upphöra att gälla, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Första kammaren biföll utskottets förslag, varemot andra kammaren antog den av herr Walles m. fl. avgivna reservationen. I memorial, nr 34, anmälde första lagutskottet, att utskottet funnit kamrarnas beslut icke kunna sammanjämkas, i följd varav frågan förföll.

*Proposition
till 1921 års
riksdag.*

I samband med framläggandet för 1921 års riksdag av förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, innebärande dödsstraffets borttagande ur den allmänna strafflagen, föreslog Kungl. Maj:t i proposition, nr 144, riksdagen att antaga även ett förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten, enligt vilket dödsstraffet skulle avlägsnas jämväl ur sistnämnda lag, såvitt gällde dess tillämpning i fredstid, men bibehållas i de så kallade krigsartiklarna.

*Motion vid
1921 års
riksdag.*

Uti en med anledning av propositionen inom första kammaren väckt motion, nr 187, hemställde herr *Lindhagen*, att riksdagen i anledning av propositionen ville uttala sig för livets okränkbarhet såsom grundval för en mänsklig samhällsordning samt i anslutning till denna uppfattning för sin del besluta dödsstraffets utplånande även ur krigsartiklarna eller ock hos regeringen begära förslag till en revision av dessa artiklar i sådant syfte.

*Första lag-
utskottet
1921.*

Första lagutskottet, som i avgivet utlåtande, nr 37, i princip tillstyrkte dödsstraffets avskaffande, framhöll, att starka betänkligheter mötte mot att upphäva berörda straff, såvitt anginge gärningar, som begåtts under krigstid. Då under dylika utomordentliga förhållanden dödsstraffet borde bibehållas, ansåg utskottet, att nämnda straffart alltjämt borde kvarstå i krigsartiklarna. Huruvida och i vad mån en inskränkning i dödsstraffets tillämplighet i detta fall kunde ske, vore dock enligt utskottets uppfattning förtjänt av en närmare undersökning. På grund av vad sålunda anförts, hemställde utskottet, 1) att propositionen måtte av riksdagen bifallas samt 2) att herr Lindhagens motion måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt.

I anledning av utskottets hemställan anfördes reservationer,

dels av herrar *Engberg* och *P. A. Hansson* i Stockholm beträffande motiveringen, därvid herr *Hansson* ansåg, bland annat, att utskottet bort framhålla önskvärdheten av att en närmare undersökning komme till stånd angående möjligheten av att avlägsna bestämmelserna om dödsstraff även ur krigsartiklarna, vilken undersökning lämpligen kunde anförtros åt de sakkunniga, som vore sysselsatta med frågan om krigsdomstolarnas avskaffande;

dels av herr *J. T. Larsson*, som på närmare anförda grunder yrkade, att utskottet måtte under punkt 2 hemställa, att riksdagen i anledning av den i ämnet väckta motionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till dödsstraffets avskaffande såsom straffart även såvitt anginge gärningar, som avsåges i krigsartiklarna, eller, om detta skulle befinnas omöjligt, förslag till sådan ändring av krigsartiklarna, att stadgandet av dödsstraff i görligaste måtto inskränktes;

dels ock av herr *Hederstierna*, med vilken herr *Thore* instämde, samt av herrar *Rogberg* och greve *Spens*, vilka på olika skäl hemställde, att varken propositionen eller berörda motion måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen, varefter det av riksdagen sålunda antagna förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten den 3 juni 1921 upphöjdes till lag.

Utöver vad här ovan omförmäls hava vid flere tillfällen i samband med företagande av ändringar i den allmänna strafflagen mindre förändringar vidtagits i strafflagen för krigsmakten.

I den nu förevarande motionen hemställer motionären såsom förut nämnts, under hänvisning till frågans behandling vid 1920 års riksdag, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån den för krigsmakten gällande strafflagen må kunna upphöra att gälla, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda. *Motionen.*

I likhet med första lagutskottet vid 1920 års riksdag finner utskottet det uppenbart, att så länge det i vårt land finnes en krigsmakt, det även måste finnas en lagstiftning, som reglerar de förhållanden, vilka speciellt hänföra sig till den militära tjänsten. Utskottet kan därför icke tillstyrka bifall till motionen, såvitt densamma avser upphävandet av all krigslagstiftning. Därest krigsmakten skall kunna fylla sitt ändamål att värna landets frihet och självständighet, måste inom densamma skapas och vidmakthållas en disciplin, som består provet även under allvarliga *Utskottet.*

tider. Ordning och manstukt kunna emellertid icke uppehållas, utan att bestämmelser givas angående bestraffning av de brott, som hava avseende å rent militära förhållanden. Föremål för olika uppfattning kan givetvis vara, huruvida berörda bestämmelser böra sammanföras inom ramen av en speciallagstiftning eller inarbetas i den allmänna strafflagen. Utskottet får emellertid, i likhet med 1920 års utskott, i detta avseende framhålla, att ett dylikt inarbetande, som skulle erbjuda mycket stora svårigheter i lagtekniskt avseende, icke skulle medföra någon ändring i sak, ävensom att, då den disciplinära bestraffningsrätten i någon form måste bibehållas, särskilda regler i allt fall äro nödvändiga rörande omfattningen av denna rätt. Härutöver vill utskottet erinra, att den allmänna strafflagen för närvarande är föremål för en genomgripande omarbetning, som beräknas taga ytterligare flera år i anspråk. Ett införande i den allmänna strafflagen av nu ifrågavarande specialbestämmelser skulle avsevärt fördröja såväl en reform av gällande krigslagar som avslutandet av den pågående strafflagsrevisionen.

Emellertid är enligt utskottets uppfattning den nu gällande strafflagen för krigsmakten behäftad med vissa brister. Utskottet får i sådant avseende hänvisa till de anmärkningar, som av lagrådet framställt vid granskning av de för 1914 års senare riksdag framlagda förslag, vilka anmärkningar i allenast ringa omfattning vunnit beaktande vid den slutliga utformningen av nu gällande lag. Särskilt vill utskottet framhålla det av lagrådet påtalade förhållande, att i strafflagen för krigsmakten upptagits bestämmelser angående brott, som icke hava något med militära förhållanden att skaffa, ävensom att vid överflyttandet av föreskrifter från disciplinstadgan till nyssnämnda strafflag i den sistnämnda kommit att inflyta regler av processuell art, som givetvis icke böra hava sin plats därstädes. Från ett flertal håll har slutligen påpekats, att nyssnämnda lag visat sig vara synnerligen svår att tillämpa, vilken svårighet delvis torde hava sin grund uti den i lagen använda terminologien. För avhjälpan av nu antydda brister bör enligt utskottets mening strafflagen för krigsmakten underkastas omarbetning.

I samband med den föreslagna omarbetningen torde, såsom 1920 års utskott föreslagit, böra tagas under övervägande, huruvida icke lagen i åtskilliga hänseenden skulle kunna undergå en humanisering, som bringar densamma i bättre överensstämmelse med vår tids allmänna rättsuppfattning. Det kan ej förnekas, att flera av lagens straffbestämmelser äro obilligt stränga, särskilt vissa av de i krigsartiklarna stadgade straffsatser. I detta sammanhang vill utskottet erinra, att de sakkunniga, åt vilka anförtrotts att utreda frågan om dödsstraffets avskaffande, i sitt år 1920

framlagda betänkande uttalat önskvärdheten av att vidtaga jämkningar i krigsartiklarna såväl i fråga om ett flertal straffbestämmelser som angående regleringen av lagens giltighetsområde samt såsom särskilt otillfredsställande framhållit, att, ehuru dödsstraffet i övrigt avskaffats, strafflagen för krigsmakten medgäve avkunnande och verkställande av dödsdomar jämväl under fredstid på grund av förhållanden under ett föregånget krigstillstånd. Enligt utskottets mening bör även upptagas till prövning, huruvida icke straffarten sträng arrest skulle kunna utbytas mot en mera human form av straff. Utskottet hyser den uppfattningen, att en humanisering av strafflagen för krigsmakten skulle underhöja den mångenstädes gängse föreställningen, att de värnpliktiga under den tid, de utbilda sig till fosterlandets försvar, lyda under en undantagslagstiftning, som belägger med hårda straff även obetydliga förseelser. En dylik humanisering skulle därför utan att försvåra upprätthållandet av den nödvändiga disciplinen bidra till att avlägsna en på många håll förefintlig ovilja mot all militärtjänst och sålunda även underlätta skapandet av en god anda inom krigsmakten.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

1) att riksdagen måtte med anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, låta företaga en fullständig omarbetning av nu gällande strafflag för krigsmakten samt därvid särskilt taga under överbäggande, huruvida och i vad mån en humanisering av bestämmelserna i nämnda lag kan vidtagas, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda;

2) att ifrågavarande motion, i vad den ej blivit genom utskottets hemställan under 1) här ovan besvarad, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 mars 1922.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit: herrar Pettersson i Södertälje, Hederstierna, Jacob Larsson, Rogberg, Pers, Klefbeck, Edw. Larson, Sandegård, Svensson i Eskhult, Lindqvist i Halmstad, Pettersson i Bjälbo, E. I. Lindley, Leo, Söderberg, Olsson i Kalmar och Lindgren i Dingelvik.

Reservationer:

dels av herr *Hederstierna*, som, med instämmande av herr *Rogberg*, anförde:

»Vid 1919 års riksdag väcktes två motioner, härav den ena av samma motionär som nu, vilka motioner inneburo bland annat liksom nu en önskan att upphäva den för krigsmakten gällande strafflagen. I anledning av denna motion yttrade första lagutskottet bland annat, att det icke syntes kunna förnekas, att frågan om upphävande av krigslagarna stode i ett nära samband med försvarsfrågan i dess helhet. Det låge därför i öppen dag, att jämväl förstnämnda fråga efter vederbörlig utredning komme under omprövning vid den allmänna försvarsrevision, som vore avsedd att komma till stånd. Att genom ett uttalande i ena eller andra riktningen föregripa denna utredning torde icke vara lämpligt, än mindre att utan föregående utredning nu intaga en bestämd ståndpunkt till samma fråga. Vid sådant förhållande och då utskottet icke ansåg sig i anledning av de inom riksdagen väckta motionerna böra ingå på frågan om revision av krigslagarna, hemställdes, att dessa motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Denna hemställan blev av riksdagen bifallen.

På de skäl, som av 1919 års första lagutskott sålunda anfördes, hemställer jag,

att förevarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda»;

dels av herrar *Jacob Larsson*, *Lindqvist* i Halmstad och *Söderberg* mot vissa delar av motiveringen;

dels ock av herrar *Pettersson* i Bjälbo och *Olsson* i Kalmar, som ansett, att utskottets utlåtande efter historiken bort hava följande lydelse:

»I likhet med första lagutskottet — — — — strafflagsrevisionen.

Emellertid är enligt utskottets uppfattning — — — — omarbetning.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

1) att riksdagen måtte med anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, låta företaga en fullständig omarbetning av nu gällande strafflag för krigsmakten samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda;

2) att ifrågavarande motion, i vad den ej blivit genom utskottets hemställan under 1) här ovan besvarad, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»